

ד"ר אישית

ד"ר אופירה אילון
מרכז תחום סביבה
ואנרגיה בחוסד שוואל
נאמן, ומרצה בכירה
באוניברסיטת חיפה

האם תצליח ישראל לעמוד בדרישות ה-OECD

בשנת 2010 עתידה ישראל להיות אחת מ-30 המדינות בחברות בארגון ה-OECD. ההצטרפות לארגון תחייב את המדינה להחליף דיסקט בכל הנוגע לתעדוף הנושאים הסביבתיים בכלל, ובנושא הפחתת פליטות גזי החממה בפרט. אם לא נעמוד בדרישות הארגון האשמה תופנה לממשלה, ואת המחיר תשלם הכלכלה הישראלית

נוקים בריאותיים לאוכלוסיה בגלל אוויר לא נקי | צילום: תמר מצפי

לתרום לסביבה מבלי לפגוע בכלכלה

כל מדינה החפצה להשתייך לארגון ה-OECD חייבת להצהיר על מחויבותה לערכים הבסיסיים של הארגון. מדינה המבקשת להמנות כחברה בארגון צריכה להוכיח כי היא מקבלת על עצמה ערכים, סטנדרטים ואמות מידה בנושאים כלכליים (כגון דבקות בעקרונות כלכלת השוק וכיבוד הסכמי סחר בינלאומיים), נושאים חברתיים (מחויבות לדמוקרטיה, כיבוד זכויות אדם, צמצום שחיתות ועוד), ובנושאים סביבתיים (טיפול נאות בפסולת ובכימיקלים, שמירה על מגוון מינים של בעלי חיים ועוד). נקודת המוצא של כל מדינות עולמית היא שאני רגיה היא צורך ואמצעי לצמיחה של המשק, אולם אחד הנושאים המטרידים את הארגון הוא נושא ההתחממות הגלובלית ושינויי האקלים. אין ספק כי הקטנת השימוש באנרגיה תביא בסופו של דבר להפחתה בפליטת גזי החממה. אולם הגבלה כזו עלולה להביא גם לפגיעה בפיתוח הכלכלי העומד בבסיסו של הארגון, הלא כן?

מאגרי המים העיליים והאקוויפרים, הרעה באיכות המים (המלחה, מציאות מתכות כבדות וחומרים אורגניים). ייבוש הנחלים והפיכתם למובלי ביוב, פגיעה במגוון המינים ופגיעה בזכותם הבסיסית של תושבי המדינה לנפוש לצד נחל נקי. גם בתחום השמל אנו עלולים לסבול ממשבר דומה. פורום האנרגיה של מוסד שמואל נאמן שבטכניון מציע כיום שבר מקום להשען על חברת החשמל לאספקת הביקושים, יתמקדו המאמצים בהגדלת יעילות מערכות ייצור האנרגיה על ידי קוגנרציה, הגדלת התלות בשמש על ידי ייצור מוגבר של חשמל וחום באמצעות מערכות סולאריות, ניהול חכם של הביקושים, והפחתת ביקושים לחשמל על ידי התייעלות אנרגטית. גם הטיפול בפסולת המסוכנת בישראל לוקה בחסר. דו"ח נוסף של מוסד שמואל נאמן, שעסק בטיפול בפסולת המסוכנת בישראל, התריע כי הטיפול בפסולת המסוכנת בישראל לקוי ומסכן את מקורות הקרקע והמים. הסיבה לכך נעוצה על פי הדו"ח בבסיס הנתונים הרעוע של המשרד להגנת הסביבה, כשבניגוד לנהוג במערב בישראל אין עדיין חוק בנושא. ומה לגבי האוויר שאנו נושמים? כיום, בעיקר בערים, איכותו מצויה כבר מעבר לקו האדום, מה שאומר שבמצב זה נגרמים נזקים בריאותיים לאוכלוסייה. המצב הזה צפוי להחמיר בשנים הקרובות בגלל העלייה המתמדת ברמת החיים, שמביאה להגדלה ניכרת בפליטת מזהמי אוויר לאטמוספירה כתוצאה משריפת דלק בתחבורה, ובתעשייה בעת ייצור החשמל. גורמים ייחודיים ליש-ראל כמו צפיפות אוכלוסייה, עלייה מתמדת ברמת החיים ותנאים מטאורולוגיים, מחמירים את הבעיה עוד יותר.

שנת 2007 הוזמנה ישראל להיות חברה בארגון ה-OECD (הארגון לשיתוף פעולה ופיתוח כלכלי, בו חברות 30 מדינות בינהן ארה"ב וקנדה, מרבית מדינות אירופה, וכן יפן, קוריאה, אוסטרליה וניו זילנד). מאז נערכים ממשלת ישראל, בנק ישראל, שגרירי המדינה במדינות ה-OECD ומורסות אחרים בארץ לקראת ההצטרפות לארגון. ההצטרפות הזו משרתת עוצמה, חוסן כלכלי וסביר להניח כי היא תעודד גם חקיקה מתקדמת ותקינה מעודכנת, ותמצב את ישראל כמדינה מפותחת. עם זאת, השינוי המתבקש בעקבות הצטרפותה של ישראל לארגון אינו טריוויאלי. ברור לכל כי עצם ההצטרפות לארגון מחייב שינוי מהותי בסדרי העדיפות, תוך מתן דגש על תעדוף נושאים סביבתיים בכלל ועל נושא הפחתת פליטת גזי החממה בפרט. הממשלה תצטרך להתחיל להתנהל לפי תפיסה כלכלית-סביבתית שמשמעותה הגנת הסביבה - המקומית והגלובלית - כמנוע לצמיחה כלכלית. לאור ההתנהלות הממשלתית כיום נשאלת השאלה האם יש ביכולתה של ישראל, באמצעות מדיניות סביבתית נכונה, להפוך למובילה אזורית ועולמית בשדה הגנת הסביבה, בתחומים כמו התייעלות אנרגטית, אנרגיות מתחדשות, מניעת זיהום אוויר, ועוד. הבעיות מהן סובלת ישראל בתחומים הללו נוגעות למצב המים, החשמל, מיחזור פסולת ואיכות אוויר. בתחום המים פועלת כיום ועדת חקירה ממלכתית שבדקת את המשבר במשק המים. המשבר הזה, יש לזכור, לא מאופיין רק במפלס הנמוך של הכנרת. הוא כולל גם שאיבת יתר מכל

הפתרון: הקמת גוף מקצועי הכפוף לרה"מ

אז איך יוצרים שינוי בתחומים הבעייתיים שמנינו כאן? לכך קיימות שתי דרכים. הדרכ הראשונה עוברת בחיזוק המשרד להגנת הסביבה, בסמכויות ובתקציבים, על מנת להופכו לגורם הדומיננטי והמוביל בנושא. בגרמניה אכן הפך המשרד הזה לגורם קריטי במערכת השיקולים והמדיניות, והוא דוחף ויוזם, מקדם ומוביל.

הדרך השנייה כרוכה בהקמת גוף מקצועי מייעץ, נטול שיקולים ואילוצים פוליטיים, שפועל לטווח ארוך ומעניק למשרד גיבוי מקצועי, מדעי ויישומי – שחסר כיום במשרדי הממשלה – על מנת להוציא אל הפועל מדיניות שקולה וראויה.

המצב הנוכחי וניסיון העבר מלמדים כי קשה מאוד לממשלה להצליח בקידום מהלכים ארוכי טווח, בעיקר כשקדנציה של שר אורכת לא יותר משנתיים-שלוש. לכן, על מנת להראות קבלות, בוחרים השרים – במידה רבה של צדק מבחינה פוליטית – להתמקד בנושאים מידיים, באכיפה ובכיבוי שריפות בנושאים של איכות האוויר, טיפול בפסולת עירונית, השבת חיים לנחלי ישראל ונושאים דומים בהם נדרש רגולטור ענייני ותקיף.

במצב כזה, הנושאים ארוכי הטווח, התכנון והאסטרטגיה חייבים להינתן בידי צוות מקצועי, לא פוליטי, הכפוף למשרד ראש הממשלה ואינו מתחלף לאחר כל מערכת בחירות. רק כך תוכל מדינת ישראל לצעוד בבטחה בנתיב של פיתוח בר קיימא, ולהימנות על המדינות המפותחות בעולם. ●

חיובית. בגרף הבא, המשקף את כלל המשק באירופה, ניתן לראות כי למרות המשך העלייה בתל"ג של היבשת, העלייה בצריכת האנרגיה שלה נבלמת. מדד העצימות האנרגטית, המבטא את הקשר בין צריכת האנרגיה לתל"ג, הולך ויורד.

במקביל להתייעלות האנרגטית חל גידול משמעותי בשימוש באנרגיות מתחדשות, הודות לרגולציה נמרצת ולתמריצים כלכליים. חלקן היחסי של האנרגיות המתחדשות במדינות המפותחות גדול משמעותית מהנתון המקביל במדינות שאינן חברות ב-OECD. על פי תחזית הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה (IEA), בשנת 2030 יהוו האנרגיות המתחדשות למעלה מרבע מסך מקורות האנרגיה במדינות ה-OECD, כשמתוכנן כמחצית תבוסס על אנרגיה סולארית ואנרגיית רוח. לעומת זאת, במדינות שאינן שייכות לארגון, ההיקף הכולל צפוי לעמוד על מעט יותר מחמישית מסך המקורות, כשמתוך מקורות האנרגיה המתחדשים, האנרגיה ההידרואלקטרית מהווה את החלק הארי.

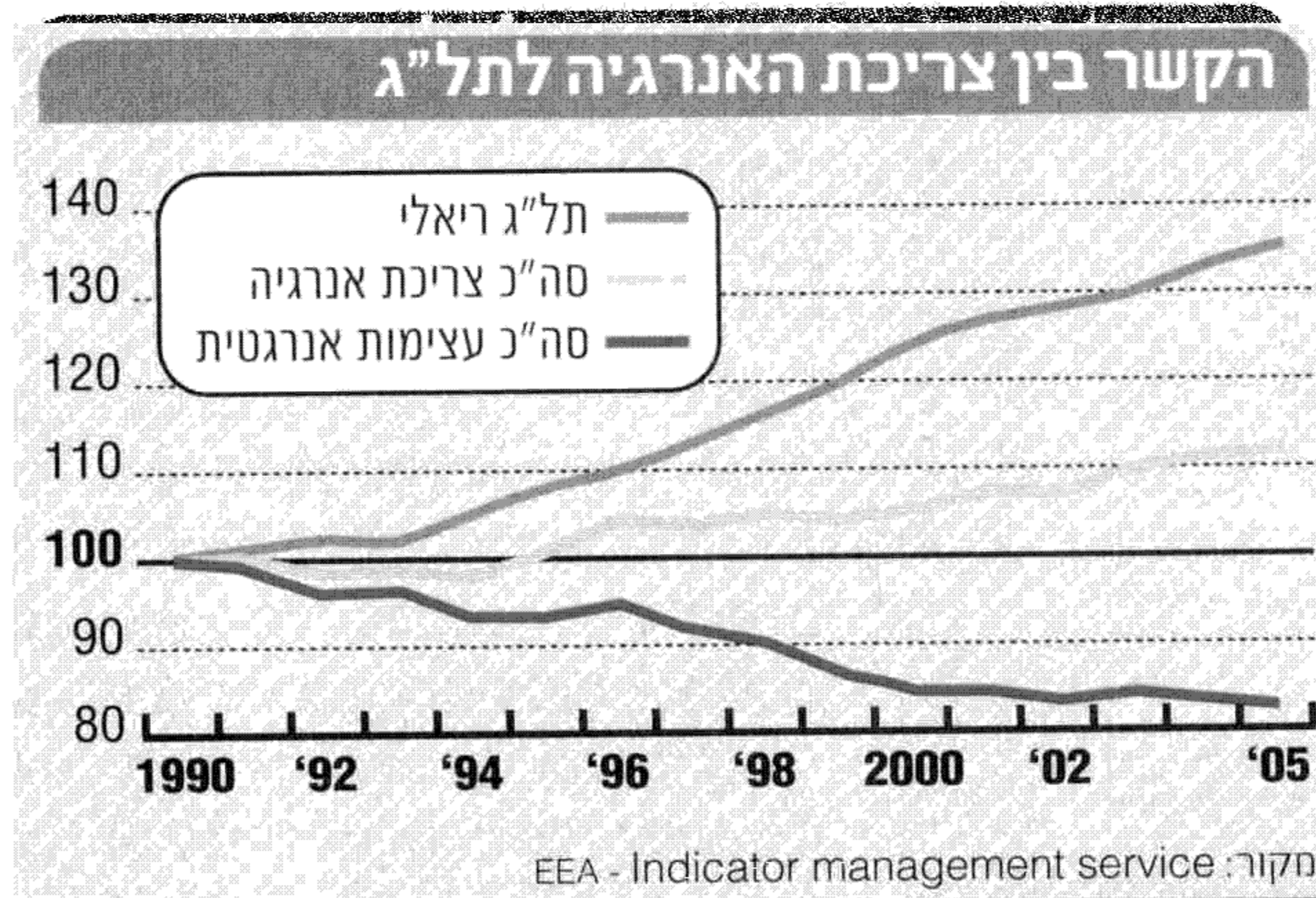
מדינות ה-OECD רואות, ובצדק, בהשקעה בפיתוח אנרגיות מתחדשות השקעה בפיתוח כלכלי. המחקר והפיתוח, היישום, והייצוא של ידע וטכנולוגיות, הוא ענף כלכלי מכניס ומספק מקומות תעסוקה לרוב.

ברור, אם כך, לכל החברות בארגון, כי רק באמצעות מדיניות נחושה המשלבת רגולציה, כלים כלכליים וחינוך, ניתן יהיה לא רק להפחית את פליטות גזי החממה ואת העול הכלכלי הנגזר ממנה, אלא גם להעניק דחיפה כלכלית, לפתח ענפים חדשים במשק, ולייצר מקומות עבודה. ●

אז זהו, שלא. ה-OECD רואה בשינויי האקלים גורם כלכלי שלילי. ההשפעות הכלכליות הנובעות משינויי האקלים (שטפונות, הצפות, בצורת, הוריקנים) מכבידים על הכלכלה העולמית, ובנוסף, שימוש לא מושכל במשאבי האנרגיה טומן בחובו גם זיהום אוויר קונבנציונאלי (כגון, תחמוצות חנקן וגפרית, הפחתת פליטות חלקיקים ומתכות כבדות). כך שגם מנקודת מבט כלכלית גרידא, הזיהום מביא להגברת התחלואה ולעומס על מערכת הבריאות.

עקרון מרכזי, אם כן, של הארגון הוא השימוש באנרגיה צריך להיות מופרד מהפיתוח הכלכלי. מדיניות האנרגיה של הארגון, שנועדה להביא לייצור אנרגיה בת קיימא, תחרותית ובטוחה מתבססת על שמירה ועידוד התחרותיות הכלכלית, וביטחון באספקת האנרגיה. כלומר, על המשך ההתפתחות הכלכלית, לצד צמצום צריכת האנרגיה, התייעלות, ושימוש במקורות אנרגיה מתחדשים.

הפרדת הצימוד (De-coupling) בין העלייה בתוצר הלאומי הגולמי לבין צריכת האנרגיה היא מדד שנהוג להשתמש בו על מנת להדגים את יכולתו של משק לצמצם בצריכת האנרגיה, ובמקביל להציג צמיחה כלכלית

דיונים במועצת ה-OECD: | צילום: יח"צ

